

Posudek diplomové práce

Bc. Magdalena Hronová, Dis.

Zahrádka jako ekosystém

Ekosystémové služby zahrádek na Ašsku pohledem zahrádkářů Generace X a Y

Fakulta humanitních studií University Karlovy

obor sociální a kulturní ekologie, 2022

Úvod

Diplomová práce Bc. Magdaleny Hronové je věnována zahrádkaření na Ašsku v názorech i praxi dvou generací. Téma je aktuální nejen pro důrazy na (nejen) potravinovou soběstačnost, ale i z hlediska časoprostorové komprese a mezigeneračních vztahů a umístěním do opomíjené pohraniční oblasti autorčina bydliště. O jeho příslušnosti k oboru sociální a kulturní ekologie tedy není pochyb.

1. Obsahová stránka

Jinak dobře strukturovaný podrobný obsah čtenáře nejprve poleká (práci chybí úvod?), poté znejistí (jak bude plných 22 stran líčení historického vývoje zahrad od neolitu do současnosti využito v empirické části? a to jsou naštěstí vynechány „historické čínské, japonské i jiné světové zahrady“ [str. 22]). Po kusém, ale výstižném abstraktu Úvod, abstrakt i klíčová slova naštěstí následují. Evokace dětství následovaná typologií zahradníků a popisem záměru a metod poskytnou k četbě vstupní informace a nadstandardně i atmosféru pro lepší vcítění a chápání textu.

Rozbor klíčových konceptuálních pojmů (ekosystém [dále i ES], ES statky a služby) prokazuje přes všechnu stručnost porozumění problematice, přestože obsahuje i věcné chyby či nedopatření, lhostejno, zda vinou autorky či jejího zdroje. Tak např. je vzhledem k tématu práce zcela zásadní, že autorka vedle čisté diversity zařadila i pojem funkční diversity. Podrobnější a přesnější uchopení by zasloužil související pojem *gilda* (což je vlastně obsah 5. principu permakultury), jež Magdalena textuje méně správně *guilda* a nerozebírá jeho užší (stejně *zdroje*) a širší (stejná ES *funkce*) význam (proslulá gilda tří sester vlastně není gildou, neboť jde o způsob kooperace, nikoli o totožné zdroje nebo funkce). Podobně náležitě uvádí autorka i alfa, beta a gama diversitu, ale bohužel opět nepřesně: „Zatímco alfa diverzita zaznamenává rozmanitost druhů lokálních společenstev na km², beta diverzita představuje změnu druhového společenství mezi jednotlivými lokalitami a společenstvy a gama diverzitu si je možné představit jako alfa diverzitu pojatou ve velkém, geografickém měřítku. (Divíšek, Culek)“ (str. 15). Alfa diversity na km² by byla pro zahrádky nepoužitelná a ve skutečnosti je právě druhovou bohatostí vzorku (bohatost nebo vyrovnanost) na ploše, již volíme *různě* (Robert Harding Whittaker), třeba i čtvereční metr (a zahrádka), zatímco beta je v zásadě rozmanitostí *mezi* vzorky (o různých typech indexů nemluvě). Naopak chvályhodné je v daném kontextu zařazení méně obvyklé diversity kulturních rostlin a živočichů (zde dle Moldana; i Nátr, Rynda aj.; ač, nebo právě proto, že je tento typ diversity dvojsečný) (str. 15).

K plasticky definičnímu vymezení pojmu *zahrada* etymologizace na humanitní škole nepochybně patří a osobně ji oceňuji i jako zcela funkční, jenže k ní náleží i přesnost. Např. perské slovo پایریدالزا se netranskribuje *pairiadeza*, ale *pairidaeza* (ev. do jiných jazyků *pairidazza* apod.). (str. 23).

Pěkně stylizovaný titul „Zahradník – jeho generace a domov“ uvádí druhé (třetí: ES, zahrada) téma: aktéři a jejich generace. Samotný pojem generace je vyložen dostatečně, v souvislosti se zaměřením oboru sociální a kulturní ekologie i diplomové práce však postrádám pojem *časoprostorová komprese*, resp. úvahu nad jeho obsahem. Je totiž zřejmé, že zcela totožné téma by před pouhými 100 lety bylo prakticky bezobsažné.

Přiznávám, že (částečně účelně stipulativní) vymezení pojmů *generace X* a *generace Y* mi při mém rozezlení nad arbitrarností až svévolí v módním užívání těchto členění projasnilo přinejmenším to, *proč* a *jak* je autorka zvolila a používá: účelně, volba vzorku určitě dává smysl. Platí to přes to, že generalizace typu „Generace Y je týmová a zajímá se o komunitní život, umí následovat pravidla a ráda se vzdělává vzhledem k tomu, že se stalo módou být chytrý.“ (str. 63) bych snad ani neřadil k vědě, zejména proto, že svobodný prostor po listopadu 89 umožnil diferenciaci mladých lidí v míře s předlistopadovým stavem nesrovnatelné. Shrnutí typu „*každá generace pojímá jiná témata jako problémy k řešení; mladší generace chce dokázat svou odlišnost vůči generacím před nimi.*“ (str. 64) jsou jak banální, tak neudržitelná (dokázat to současně je skoro umění!); srv. „*Shrnutí: zatímco starší generace chce trávit více času se svou rodinou, mladší generace její založení dlouho odkládá kvůli potřebě se finančně zajistit.*“ (str. 64).

Pěkně je zpracována „povinná“ kapitola o zájmovém území a terapeutické účinky zahrad a zahradničení úspěšně shrnuje příslušná subkapitola, celkem logicky zařazená na závěr teoretické části.

Celý popis zvolených metod od tvorby vzorku přes konstrukci polostandardizovaného rozhovoru až po vyhodnocení dat je opřen o dva relevantní zdroje (Novotná & spol., Kaufmann) a důkladné metodologické konzultace (ač nejsou citovány). Výsledek svědčí o dobrém porozumění, které se pochopitelně projeví i v empirickém výzkumu.

Samotný podrobný analytický výtěžek výzkumu je vcelku obtížné popsat. Jedná se o poměrně velké množství velmi zajímavých dat, jež jsou logicky a systematicky postupně uspořádána v textu (podle miléniového hodnocení ES) a vyhodnocována metodou rámcové analýzy. Popis je přesný a plastický, účelně využívá vhodně vybraných citací (včetně situačních popisů: „(V tuto chvíli se jí znatelně zlomí hlas dojetím.)“ [str. 92]), dobře se čte a vytváří jasnou představu o realitě. Mírné oslnění možnostmi počítače v podobě (ostatně hezky zpracovaných a jednotně popsaných) grafů lze celkem omluvit, neboť jejich smysl autorka nevidí (doufejme) v reprezentativní kvantifikaci malých vzorků, ale v benchmarkingu obou generací. Větší slabina spočívá v tradiční záludné obtíži všech začátečníků v kvalitativním výzkumu: v hluboké, kontextově a teoreticky ukotvené interpretaci, terminologicky a hlavně konceptuálně tlumočící podstatnější poselství. Popis je nicméně důkladný (viz výše) a čtenář si tak má z čeho sám domýšlet, včetně kauzálních konstrukcí.

Podrobně zpracovaná diskuse již předznamenává řadu důležitých a zajímavých závěrů a v podstatě opomíjí zpětné epistemologické vyhodnocení vlastních postupů (vnitřní diskuse), zato se úspěšně a kriticky vyrovnává s uvedenou literaturou a vstupními předpoklady práce.

Konečně Závěr naopak v prvních odstavcích doplňuje vnitřní diskusi, dále však přesně shrnuje všechny hlavní výtěžky výzkumu a jasně odpovídá na stanovené výzkumné otázky.

2. Práce s literaturou

Magdalena si dává (velkou většinou) záležet, aby správně zdrojovala. S literaturou pracuje kvalifikovaně, cituje, parafrázuje, interpretuje i odkazuje hojně, správně a jednotně, citační norma je většinou dodržena (výjimky i jako „úspory na nepravém místě lze tolerovat: „Podle ekologa Bedřicha Moldana ... podoby. (2015, s. 177)“ [str. 15]). Vhodné je pro naprostou přesnost i jako vstřícnost ke zvědavému čtenáři uvádět odkaz na internet tam, kde byl

text skutečně získán v tomto prostředí (dostupné na: <https://www.atd.>) Za pozornost stojí účelné vyčtení méně obvyklých zdrojů, jako jsou přednášky, ústní konzultace a prezentace, které také náležitě (výjimky potvrzují pravidlo: známý citát Alda Leopolda převzatý pravděpodobně ze školní prezentace [str. 13]; leč u motta lze prominout) zdrojuje a cituje.

Vzhledem k šíři i aktuálnosti tématu je k dispozici velké množství titulů. Hronová pročetla a vyčtena dostatečné množství cizojazyčných a běžné, ale reprezentativní tuzemské, pochvalu zaslouží těžba z šedých zdrojů. V metodologické oblasti použila obvyklý osvědčený oborový standard včetně konzultací a vyžádaných podkladů.

3. Formální stránka

Rozsah vlastního textu by byl jistě postačující, i kdyby se autorka „nedala unést“ historickým exkursem, jenž je sám o sobě informativní a zajímavý, ale hlavně je diskutován na jiném místě posudku

Práce bohužel obsahuje skutečně velké množství překlepů, gramatických a interpunkčních chyb včetně hrubých, což je podle mé znalosti autorčiných schopností zaviněno spíše velkým selháním při časovém rozvržení práce (a jeho dodržení). Je to smutný kontrast se slohem práce, který je místy (ne jen na počátku Úvodu) sice zcela mimo „vědeckou“, ale vědomě a nikoli v rozporu s akademickým diskursem. Vydařená beletristická forma nese potřebný obsah (popis zahrady a jejích funkcí, zahradníka, rozumějící zasazení zahrady mezi přírodu a společnost, a to úspornými prostředky: „A hlína nabádala k ochutnání, které jednou postačí.“ [str. 11]; „Zahrada je společným dílem přírody a člověka, je kulturou.“ [str. 3]). Obdobně nehodnotím jako odborný nedostatek formulace typu „uvítat živočichy podporou potravního řetězce“ (str. 57), jestliže jsou v kontextu funkční, nejsou v rozporu s odbornou přesností a *nepřevažují*. I maličkosti v podobě pěkných mott potěší.

skutečně jen namátkové příklady:

již „Bc. Magdalena Hronová Dis.“ (opakovaně); „Podekování“ (str. 5); „dům a všechny jeho zákoutí“ (str. 1); „o samotně stojící“ (str. 13); „homeostázi. (co ...“ (str. 14); „diverzita kulturních rostlina a“ (str. 15); „rozebírá **silnou spojitost**“ (str. 17); „další metodika nazvaná *Integrované hodnocení ekosystémů*“ (str. 20); „lidé tvořily“ (str. 22); „s prozkoumanou zahradní historií.“ (str. 22); „nejen lokalitou ale i“ (str. 22); „okolo jednoho, ústředního bodu“ (str. 22); „z dalšího jí udržujeme“ (str. 47); „Jaké ekosystémové služby zahrada přináší zahradníkům generace X a Y na Ašsku přinese empirická část této práce.“ (i styl; str. 47); objeví se i mystické otázky „dusí, fosfor, uhlík?“ (str. 49); „cože je „proces““ (str. 50); „Holá půdy“ (str. 50); „jak jí obstarávat“ (str. 58); skloňování zájmena „ona“ zjevně činí autorce potíže); „prostřednictvím sociálních interakce“ (str. 58); psaní velkých písmen (Republika, Československý stát...); „zahradník spoluutváří zahradního ekosystému“ (str. 67); „V další, empirické části popíši“ (str. 70); „20 rozhovorů z nichž“ (str. 71; zde vypadla i číslice 2) ... až po „Přeložil Pavla KOSINOVÁ“ (str. 154)...

Jde skutečně jen o namátkové příklady, z nichž je však patrné, že frekvence i charakter chyb (několik na stránku) prostě převyšuje množství pro humanitní školu důstojné.

Svazek je zpracovaný typograficky střízlivě, ale s pečlivostí. Magdalena doprovází text mnoha tabulkami a zejména grafy; velkou většinou jde o vlastní zpracování nebo adaptaci, všechny materiály mají jednotnou úpravu. Prokazuje cit pro zařazení do kontextu nebo do příloh, nechybí stránkované seznamy všech grafických podkladů, příkladně jsou uvedené všechny přepisy rozhovorů (ve zvláštním svazku stejně jako ilustrativní ukázka rámcové analýzy, ukázka rozhovoru v příloze textu DP). K formálním náležitostem patří dále samozřejmě abstrakt, klíčová slova, seznam příloh, struktura výzkumného rozhovoru ve dvojnásobné podobě, informovaný souhlas; zjevně omylem ze spěchu je místo projektu přiložena žádost o změnu tématu DP.

4. Celkové hodnocení

Na nečetné, ale obsažné konzultace přicházela Magdalena vždy dobře připravena ať už na základě předchozí domluvy nebo na základě vlastní práce a její analýzy. I vzhledem k jejím zkušenostem s tématem a její vcelku dobré (v případě zahrad znamenité) odborné erudici bylo vedení práce příjemnou povinností až na jednu zásadní výjimku, již byl autorčin pracovní a časový rozvrh, což se na práci bohužel projeвило.

A teprve na tomto místě přichází vyvrácené podezření, jak čtenáře diplomové práce, tak mé a čtenáře posudku. Dvaadvacet stran věnovaných historii není plýtváním papírem ani honbou za rozsahem. Autorka je nemusí v empirické části využít jen explicitně a prvoplánově, ale přesto to systematicky dělá: na závěr každé kapitoly empirické části uvádí někdy poněkud prvoplánově školské, ale někdy i velmi zajímavé analogie svých zjištění s minulostí. Ovšem i z porozumění respondentům je zřejmé, že jim Magdalena někdy *rozumí lépe než oni sami sobě*, protože je vnímá v širších kulturních a historických kontextech. Ovšem i zde by práce mohla být dotažena dál. Jen namátkou a jen proto, že je (např. v kontextech výtvarného zobrazování) zmiňován nejen *prostor*, ale i pro zahradničení důležitý fenomén *času* (str. 28 a jinde), měla by Magdalena zpracovat (zabývá-li se řeckou filosofií) nejen čas jako *chronos*, ale i rozdíl *chronos* – *kairos* (agrotechnické lhůty, Zahradníkův rok atd.; nezmiňuje ani jeden); podobně by práci v souvislosti s cykly slušela zmínka o *fenologii*, ale především vědomé zaměření na tato sub témata (např. v souvislosti s tím, jak zahrada organizuje zahradníkovi čas). A to už je poznámka pro empirickou část nikoli nedůležitá, přestože jde o tradiční rozpor „co v práci je – co by být mělo“.

V předchozích pasážích posudku jsem kriticky přemýšlel o nedostatečné hloubce a teoretické opoře rozborů a interpretace, byť v prvním vážném pokusu, jakým je diplomová práce. V celkovém hodnocení je však třeba spravedlivě uvést, že autorka přinejmenším ví, kam chce směřovat. Příkladem systematického třídění a klasifikace dat může být např. kapitola **2.2.2.6 Emoční**, ale i jiné části analýz. Vrátil-li se ještě naposledy k teoretické erudici, platí pro ni podobné hodnocení: správný směr, malý ponor, velký spěch:

„Rovnovážný stav, při kterém dokáže ekosystém vyrovnávat negativní i pozitivní zpětné vazby, nazýváme homeostáze. (Hauserová 2016, s. 18)“ (str. 14): není to tak, že jakýsi personifikovaný ekosystém vyrovnává oba druhy zpětných vazeb, ale tak, že v přirozeně vyvinutém ES stabilizující negativní zpětné vazby vyrovnávají tendenci k pozitivním – růstovým. Podobně poněkud upozaděné integrované hodnocení ES není popsáno zcela přesně: (částečně) antropocentrické zaměření mají obě hodnocení ES, integrované však nese větší riziko (a to je v textu uvedeno) přecenění tím, že se zaměřuje na konkrétní ekosystém.

Autorka sepsala až na některé nepřesnosti erudovanou teoretickou část práce, velmi dobře se seznámila s metodami řešícími dobře stanovený výzkumný problém, shromáždila relativně bohatá zajímavá data a dokázala je i velmi obstojně interpretovat.

Proto jsem si přes všechny uvedené výhrady vzhledem ke všem kladům práce, zmíněným i v podrobnostech neuváděným, jist, že práce plně opravňuje **doporučení pro obhajobu**. Nekladu pro ni další zvláštní otázky (kritiky je v textu dostatek a jistě vyplynou i z diskuse), a věřím, že se Magdaleně Hronové podaří obhájit (nebo i vylepšit) **hodnocení „velmi dobře“**, v přesnějším vyjádření **14–15 bodů**, které navrhuji.